Q. D. B. V.

DE

LVCA EVANGELISTA MEDICO

SVPERIORVM SVFFRAGIO

IN

ACADEMIA LIPSIENSI

PVBLICE DISSERIT

IOANNES DIEDERICVS WINCKLERVS, A. M.

VOCATVS ELOQVENTIAE ET PHILOSOPHIAE PRACTICAE PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS IN GYMNASIO HAMBVRGENSI

RESPONDENTE

CAROLO CHRISTIANO WOOG

DRESDENSI, PHILOS. BACCALAVREO.

DIE VII. NOVEMBR. A. O. R. M DCC XXXVI.

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

AMPLISSIMO,

QVOD IN

PERILLVSTRI AC LIBERA

S. R. I

REPVBLICA HAMBVRGENSI

FLORET,

COLLEGIO SCHOLARCHALI

SINGVLISQVE EIVS MEMBRIS,

VIRIS

SVMME REVERENDIS, CONSVLTISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS, SPECTATISSIMIS

DOMINIS, PARENTI, PATRONIS ET FAVTORIBVS

DEVOTA MENTIS VENERATIONE AETATEM PROSEQVENDIS.

VIRI

SVMME REVERENDI, CONSVL-
TISSIMI, EXCELLENTISSIMI,
SPECTATISSIMI,

DOMINI, PARENS, PATRONI
AC FAVTORES
AETERNVM VENERANDI

Patronis qui labores ſuos inſcribere ſolent, in eo occupati ſunt praecipue, vt, iuſtiſſimis ſe ad id conſilii capiendum impulſos fuiſſe cauſis, probent. Quodſi vero cui vmquam aequae fuerunt cauſae, mihi ſane iam gra-

uissimae sunt, VOBIS *dicandi praesens hoc periculum philologicum. Dum enim in eo sum, vt Lucam meum medicum in publicum producam, a* VOBIS, VIRI SVMME VENERANDI, CONSVLTISSIMI, EXCELLENTISSIMI, SPECTATISSIMI, *in locum Magni Ioannis Alberti Fabricii, nuper caelitibus adscripti, me delectum, et a* MAGNIFICO *Reipublicae nostrae* SENATV, *electionem clementer confirmante, rite vocatum non sine insigni animi affectu sentio. Arduum quidem est, fateor, tanti Viri esse successorem, cuius nomen serae posteritati erit sanctissimum. Diuini Numinis autem, cuius summa in me beneficia nullo non tempore expertus sum, prouidentiam* VESTRA*que iussa submisse venerans non possum non laetus obtemperare Vtriusque nutui. Proximam inde, quam praebet qualiscunque haec dissertatio academica, publice testandi* VOBIS *deuotae mentis pietatem, occasionem arripio; spe*

cer-

certa fretus, fore, vt VESTRA *beneuolentia, quam in me summam* VESTRIS *suffragiis indicastis, semper eodem me tenore complectatur. Ego, qui optimi Decessoris exemplum perpetuo ob oculos versari mihi iussi, in id incumbam vnice, vt, si gloriam tanti Viri tenuis ingenii viribus exaequare nequeam, hanc enim qui exaequent, paucos habebit in posterum orbis eruditus; ipsius tamen in Deum pietatem, erga Superiores obsequium, et in obeundo munere candorem studiumque pro virili parte assequar.* VOBIS *autem,* VIRI SVMME REVERENDI, CONSVLTISSIMI, EXCELLENTISSIMI, SPECTATISSIMI, *quorum auspiciis Gymnasio bene est, vlteriorique* VESTRAE *protectioni me et conamina mea commendans, Deum Optimum Maximum supplex obtestor, vt fausta prosperaque cedant omnia, quaecunque a* VOBIS *in salutem vtriusque Reipublicae, tam sacrae, quam ciuilis, optimo*

mo consilio suscipiuntur, egregio conatu perficiuntur. Sitis Eius sub praesidio domi forisque tuti semper ac beati, donec, cum iam praemiorum suorum satietas eam ceperit, sero astra petat VESTRA *virtus, a me et post ista fata colenda.*

VIRI SVMME REVERENDI, CONSVLTISSIMI, EXCELLENTISSIMI, SPECTATISSIMI,

CELEBERRIMORVM NOMINVM VESTRORVM

cultor deuotissimus

IO. DIEDERICVS WINCKLERVS.

DISSERTATIO DE LVCA EVANGELISTA MEDICO.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

Varia occurrunt in vita diui Lucae euangelistae, quae singularem attentionem merentur; §.I. inprimis etiam quaestio: num medicus fuerit? §. II. quam nos affirmamus: §. III. (1) propter testimonia tum veteris ecclesiae doctorum, §. IV. quae, quamuis ante saeculum IV. nobis non adsint, adfuere tamen olim. §. V. tum recentiorum scriptorum, idem affirmantium. §. VI. (2) ob consensum diui Pauli apostoli Col. IV. 14. quem de Luca euangelista ibidem locutum fuisse, omnes fere credunt. §. VII. rationes, cur intelligere illum ibi nos oporteat, indicantur. §. VIII.

A ne-

negarunt; id quidem nonnulli, sed argumentis non satis firmis. §. IX. *quaeritur, num additum του αγαπητου elogium ad vocem λουκας, an vero ad το ιατρος sit referendum?* §. X. *(3) quoniam ipse diui Lucae stilus idem comprobat.* §. XI. *Errarunt ergo, qui, Lucam medicum fuisse, plane negarunt;* §. XII. *vt et illi, qui, Lucam mystice tantum medicum dictum fuisse, existimarunt.* §. XIII. *Refutantur, qui ex studio eius medico, eum seruilis fuisse conditionis, concluserunt.* §. XIV. *Num autem durantibus ministerii annis artem istam exercuerit, determinari nequit.* §. XV. *Quae de αλατιω diui Lucae, item de collyriis medicis, quae in tumulum eius depluerint, narrantur, fabulae sunt;* §. XVI. *nec non, quae de commercio ipsius cum Claudio Galeno nonnulli tradiderunt.* §. XVII. *Medici tandem notantur, qui Lucam patronum sibi adoptarunt.* §. XVIII.

§. I.

Vm insignem vsum praebeant historiae sacrae, ipsique librorum vtriusque foederis interpretationi accuratior eorum, quae circa virorum diuinitus inspiratorum vitas memoratu digna sunt, cognitio; de diuo Luca euangelista idem inprimis affirmandum est, cum in illius vita tanta occurrat rerum memorabilium copia, vt ignorare eas plane nequeat, qui rite eius scripta intelligere cupit. Vtilem

lem ergo praestitere viri docti operam, qui in explicandis istis atque illustrandis operam suam collocarunt.

Is iam inde ab antiquissimorum temporum memoria singularis fuit vitarum scriptoribus honor, vt non libenti minus animo, quam diligenti studio legantur atque relegantur. Cum enim omnis historia delectet, tum vero ea delectationis habet plurimum, quae in vitis celebriorum virorum enarrandis occupata est. Tantum his inest iucunditatis pariter ac vtilitatis, vt torpentes etiam ac somnolenti hic inueniant, quo excitentur, et quo attentionem suam alant, augeant atque subinde magis accendant. Multa discuntur ex illis singularia, quae ad ipsas scientias spectant, de quibus numquam cogitarunt, qui praecepta tantum proposuerunt; imo et arcana exinde quaedam colligi possunt, quae non scientiam tantum, sed et prudentiam hominis literati augent, iudice DAN. GEORG. MORHOFIO in *polyhistore literario, lib. I. cap. XIX. p. m. 215.* Valet autem hoc inprimis de sacrorum, quorum ministerio vsus est spiritus sanctus in consignandis vtriusque foederis tabulis, virorum vitis. Hae namque cum mirum in modum inseruiant scriptis eorundem intelligendis felicius et historiae sanctiori curatius explicandae, magni eas faciunt, qui in sacrarum literarum studio vlterius quotidie proficere gestiunt. Singularem inde iniere apud illos gratiam, qui ex instituto istas sumsere sibi enarrandas, quaeque in iis videbantur obscuriora, ex incorruptis fideque dignis monumentis illustranda. In quo quidem summos nostri temporis viros singularem plane industriam posuisse videas. Horum exemplo commotus non poteram non insigni in illud studiorum genus rapi voluptate et simile quid tentandi cupidine. In animum ergo induxeram circa diuum Lucam euangelistam imitari tantorum virorum laudandam diligentiam, et quae tam in vita sancti huius viri occurrebant memoratu digna, quam de scriptis eius, diuino ab ipso afflatu consignatis, obseruanda erant, accuratius, pro virili quidem, enucleare; ac singulis

quibusdam dissertationibus academicis eruditorum examini subiicere. Cum vero cresceret sub manibus materia, serio hac de re institutae cogitationis auxilio, consilium mutandum erat. Vnum ergo saltem hac vice vitae eius momentum paulo plenius illustratum sisto beneuolo lectori; cetera alio fortassis tempore, si vitam Deus viresque concesserit, persecuturus.

Priusquam vero ad rem ipsam me accingam, non alienum esse puto, nonnullos eosque praecipuos illorum, qui vitam diui Lucae euangelistae descripserunt, indicare. Ex his, praeter eos, qui historiam ecclesiasticam primi post Christum natum saeculi adornarunt, commemorandus primo loco est auctor *commentarii in S. apostolum et euangelistam Lucam*, quem SIMEONEM metaphrasten esse voluerunt eruditi. Manuscripti huius commentarii graeci mentio fit in *bibliotheca Coisliniana pag.* 211. et a PETRO LAMBECIO in *commentar. de bibliotheca Vindobonensi lib. VIII. pag. 224. 252. 259. et 262.* Graece et latine idem legitur in FRANC. COMBEFISII *auctario nouissimo bibliothecae graecae patrum, part. I. pag. 513. ss.* et ad calcem ARETHAE *commentarii in apocalypsin*, subiuncti OECVMENII *commentariis, Paris. 1631. fol.* editis, *tom. II. p. 853. ss.* Graece exhibetur ad calcem *commentariorum Oecumenianorum, Veron. 1532. fol.* euulgatorum, *p. 1009.* latine autem apud ALOYSIVM LIPOMANNVM, Veronensem episcopum, in *vitis sanctorum, tom. I.* et LAVRENT. SVRIVM in *vitis sanctorum, ad d. XVIII. Octobris.* Pertinent huc porro GILBERTVS COGNATVS, canonicus Nozerenus, in *vitis aliquot christianorum, tom. II. operum pag.* 233. FERDINANDVS VGHELLVS in *Italia sacra, tom. VI. pag.* 1107. GVILIELMVS CAVE in *antiquitatibus apostolicis*, quae, anglice ab auctore conscriptae, in germanicam linguam translatae prodierunt hic Lipsiae 1724. 8. *pag. 762. sq.* AVGVSTINVS CALMET in *prolegomenis in omnes et singulos scripturae sacrae libros, tom. II. pag. 109. sqq.* edit. latinae a IO. DOMINICO MANSI adornatae *Lucae 1729. fol.* IO. HENR. MAIVS in *examine historiae criticae Simonianae, cap. XII.* IO. ALBERTVS FABRICIVS,

Prae-

Praeceptor noster etiam post fata venerandus, in *bibliotheca graeca lib. IV. cap. V. pag. 132. sqq.* DAN. GVIL. MOLLERVS in *diss. de quatuor euangelistis, Altorfi 1699.* habita, *cap. IV.* et IO. ABRAHAM. KOEHLERVS in *diss. de S. Luca euangelista. Lips. 1698.* Plura qui cupit, adeat summi nostri aeui theologi ac philologi IO. CHRISTOPHORI WOLFII *curas philologicas et criticas in quatuor SS. euangelia et actus apostolicos, pag. 544. seq.*

§. II.

Inter cetera autem vitae eius momenta haud vltimi loci quaestio est, qua: num medicus fuerit? inquiritur. Quam quidem rem cum leuiter saltem tetigerint alii, alii in medio reliquerint, eandem paulo accuratius sub examen vocabimus.

Non defuere, qui de singularibus circumstantiis, vel ad vitam diui Lucae, vel ad scripta eius pertinentibus, speciatim commentati sunt. Sic de quaestione: num pictor fuerit diuus euangelista? quam magno conatu affirmare studuerunt romanae ecclesiae addicti, solide egit, eamque refutauit CHRIST. LVDOV. SCHLICHTERVS in *ecloga historica, qua fabula pontificia de Luca pictore exploditur. Hal. Magd. 1734.* In Theophilum item, in cuius gratiam historiam tum seruatoris, tum apostolorum conscripsit Lucas, eiusque personam curatius inquisiuerunt celeberrimus hodie Gottingensium theologus CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVS in *diss. de Theophilo, cui Lucas historiam sacram inscripsit*, inserta *bibliothecae Bremensi, class. IV. fasc. III. pag. 470. sqq.* THEOD. HASAEVS in *scilimento ad laudatum* HEVMANNI *dissertationem, ibid. pag. 489. sqq.* IAC. HASAEVS in *diss. de Theophilo Alexandrino, cui Lucas historiam sacram inscripsit, ibid. fascic. VI. p. 1031. sqq.* IO. ADAM. OSIANDER in *diss. de Theophilo* κράτιστῳ. *Tubing. 1659.* IO. GOTTLOB STOLTZIVS in *vindiciis Theophili euangelici, Witteb. 1693.* editis et recusis in *thesauro theologico-*

philologico tom. II. pag. 282. sq. et GOTTLIEB SCHELGVIGIVS in *diss. de Theophilo. Gedani 1711.* Cum vero nemo hactenus de arte diui Lucae medica ex instituto egerit, illam paulo plenius explicandam nobis sumsimus, a variis quidem, quamuis obiter saltem, hinc inde memoratam.

§. III.

Nos affirmare illud, quod medicus fuerit diuus Lucas euangelista, non dubitamus, tribus potissimum inducti argumentis.

Ponderatis probe, quae in veterum aeque ac recentiorum monumentis hac de re sunt tradita, tria inprimis, quibus, diuum Lucam medicum fuisse, satis, ut videtur nobis, firmiter probari potest, deprehendimus argumenta. Ad testimonia primum prouocamus veterum pariter ac recentiorum scriptorum, qui idem nobiscum affirmarunt. Secundum argumentum diuus Paulus apostolus praebet, in epistola sua ad Colossenses data, cap. IV. comm. 14. Lucae medici mentionem faciens; quo quidem eum Lucam euangelistam innuisse, infra demonstrabimus. Ipse denique diui Lucae stilus, veterum medicae artis peritorum scribendi rationi plus, quam ceterorum euangelistarum, conueniens eandem calluisse eum, testatur. Vltimo tandem loco ex ipsis illorum, qui, Lucam nostrum medicum fuisse, negarunt, argumentis eorundemque leuitate thesin nostram fortius probabimus.

§. IV.

Quod ad testimonia attinet veterum pariter ac recentiorum scriptorum, quibus Lucas euangelista medicus perhibetur, primum in medium producendi erunt veteris ecclesiae doctores. Fuere enim haud pauci tam graecae, quam latinae ecclesiae, qui disertis verbis illud testati sunt.

Ex

Ex graecis patribus nostro euangelistae hoc elogium tribuit EVSEBIVS, *ιατρον* eum appellans in *historia ecclesiastica, lib. III. cap. IV.* vbi etiam ad artem eius eleganter alludens scribit, reliquisse eum nobis in duobus voluminibus, diuinitus inspiratis, *των ψυχων θεραπευτικης υποδειγματα.* Sequuntur hunc praeter EPIPHANIVM CHRYSOSTOMVS *homil. XII. in epist. ad Colossenses, tom. VI. operum pag. 250.* THEODORETVS *commentario in epistolam ad Colossenses, tom. III. operum p. 363.* auctor *commentarii in S. apostolum et euangelistam Lucam* supra laudatus, qui eum ab arte medica, ceu nota propria, plerumque designari ait; THEOPHYLACTVS *argum. in Lucam, pag. 293.* NICEPHORVS in *historia ecclesiastica, lib. II. cap. XLIII.* MOSES BAR-CEPHA, episcopus Syrus, in *commentario de paradiso;* EVTYCHIVS, patriarcha haud incelebris Alexandrinus, arabice SAID IBN BATRIK dictus, in *annal. Alexandr. tom. II. Menaea Graecorum, mens. Octobr. p. 114.* Quibus adde auctorem *vitarum euangelistarum quatuor*, quas ex codice arabico edidit PETRVS KIRSTENIVS *1708. fol. pag. 44.* et ZIGABENVM EVTHYMIVM in *commentario in quatuor euangelia*, citatum DAN. GVIL. MOLLERO in *diss. de quatuor euangelistis, cap. IV. §. 4.* ORIGENEM quidem, idem *homil. in epistolam ad Romanos* affirmantem, huc etiam refert IO. REISKIVS in *exercitationibus historicis de imaginibus Christi, exerc. V. cap. II. §. 4.* dubitamus autem, num ORIGENEM ipsum consuluerit REISKIVS, nobis enim opera eius euoluentibus locum istum reperire non licuit.

Ad latinae ecclesiae doctores quod attinet, HIERONYMVS a veteribus ecclesiae tractatoribus medicae artis scientissimum habitum fuisse Lucam, refert in *comment. in Esaiam c. VI. tom. V. operum, p. 28.* eumque de medico corporum in medicum animarum versum esse dicit, vti apostoli de piscatoribus piscium facti fuerint piscatores hominum, *comment. in epist. ad Philemonem, tom. IX. operum p. 213.* Hinc ille ibidem artem medicam, quam coluit euangelista, ad euangelium eius non ineleganter applicat his verbis: *cuius liber quotiescunque legitur in ecclesiis, toties eius medicina non cessat;* et *in epist. ad Paulinum,* tom.

tom. III. operum, pag. 7. de actis apoſtolorum ſcribit: *nudam ſonare videntur hiſtoriam, et naſcentis eccleſiae infantiam texere; ſed ſi nouerimus, ſcriptorem eorum eſſe Lucam medidicum, cuius laus eſt in euangelio, animaduertemus, omnia verba illius animae languentis eſſe medicinam.* conf. eundem in *epiſtola ad Damaſum, tom. III. operum, pag. 83.* et in *prooem. ad Matthaeum, tom. IX. operum, pag. 11.* nec non in *catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, cap. VII. tom. I. operum, pag. 173.* Idem cum HIERONYMO affirmat DOROTHEVS martyr, epiſcopus Tyrus, in *ſynopſi de vita et morte prophetarum, apoſtolorum et diſcipulorum domini*, quae habetur in *bibliotheca patrum magna, tom. III. pag. 148.* et AVGVSTINVS *de conſenſu euangeliſtarum, lib. I.* Adde PAVLINVM *carmine 24.* et BEDAM, quem venerabilem vocant, *comment. in acta*; quorum ille eleganter canit:

Bis medicus Lucas, prius arte, deinde loquela,
Bis medicus Lucas, vt quondam corporis aegros
Terrena curabat ope, et nunc mentibus aegris
Compoſuit gemino vitae medicamina libro.

Ab vrbe tandem Antiochia, quae patria contigerat diuo Lucae euangeliſtae, nonnullis *medicus Antiochenſis* dictus fuit, v. g. HIERONYMO in *catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, cap. VII. tom. I. operum pag. 170.* et SOPHRONIO in *vita Lucae* apud THEOPHYLACTVM *comment. in quatuor evangelia*; quos et recentiores quidam ſunt ſecuti.

§. V.

Conſtans ergo apud veteres fuit traditio, diuum Lucam fuiſſe medicum. Quamuis autem ante quartum poſt natum mundi ſeruatorem ſaeculum nulla hodie exſtent ſcriptorum eccleſiaſticorum hac de re teſtimonia, non tamen inde, plane defuiſſe ea, coniicere licet. Ex aliis enim ſcriptoribus paulo recentioribus, primis etiam poſt natum

natum Christum temporibus idem creditum fuisse, patet.

Non est, quod nobis obiiciatur, deesse ex tribus prioribus post Christum natum saeculis scriptores, qui, medicum fuisse euangelistam Lucam, fuerint testati. Recte enim loco supra iam citato prouocat HIERONYMVS ad *veteres ecclesiae tractatores*, qui medicae artis peritissimum crediderint euangelistam; quare hunc esse suspicatur ANDR. TIRAQVELLVS *libro de nobilitate, c. XXXI. n. 87. p. 263.* cuius meminit GALENVS in *aphorismis Hippocratis*, cum nullus ante GALENVM alius huius nominis medicus legatur. Dolendum vero est, periisse temporis iniuria illa veterum scripta, quae aetatem primis post natum seruatorem temporibus proximam attigerunt. Nec dubio caret, quin etiam de arte diui Lucae medica, vti et de aliis antiquitatis ecclesiasticae capitibus, plura fore ad manus nobis testimonia, si singula patrum scripta ad nos peruenissent. Supplet autem defectum horum ipsum diui Pauli apostoli, viri diuino spiritu acti, testimonium, quod instar omnium a nobis merito iudicatur, pluribus infra commemorandum.

§. VI.

Veteris horum ecclesiae doctorum sententiam non defuerunt ex recentioris aeui scriptoribus, qui calculo suo approbarunt. Quorum quidem vel praecipuos saltem hoc loco indicasse sufficiat.

Ex nostratibus inprimis huc pertinent OTTO BRVNSFELSIVS, quem inter primos, Lutheri qui partibus accesserunt, fuisse constat, in *catalogo illustrium virorum vet. et nou. testam. fol. 14. b.* CENTVRIATORES MAGDEBVRGENSES *cent. I. lib. II. pag. 609.* FRID. BALDVINVS *comment. in epist.*

ad Coloss. cap. IV. c. 14. ERASMVS SCHMIDIVS in *notis ad nouum testam. ad citat. Pauli locum;* MART. CHEMNITIVS in *harmonia euangelica, prolegom. cap. VIII. pag. 31.* IO. GERHARDVS in *exegesi loci de scriptura sacra, §. 245.* IO. GEO. DORSCHEVS *prolegom. commentarii in euangelium Lucae;* IO. ANDR. QVENSTEDIVS in *disputationibus exegeticis in epistolam S. Pauli ad Colossenses,* coniunctim excusis Wittebergae 1664. *dissert. VIII. §. 29.* CONRAD. SAMVEL SCHVRTZFLEISCHIVS in *appendice ad controuersias et quaestiones insigniores antiquitatum ecclesiasticarum,* quas ex manuscripto edidit et *compendio antiquitatum ecclesiasticarum,* sua cura hic *Lipsiae 1733. 8.* prodeunti, annexit IO. GEO. WALCHIVS; summus olim IO. ALB. FABRICIVS *in bibliotheca graeca, vol. XIII. pag. 309.* IO. REISKIVS in *exercitationibus historicis de imaginibus Iesu Christi, exerc. V. cap. II. §. 4.* aliique.

Ex reformatis idem senserunt RODOLPHVS HOSPINIANVS *de festis christianorum, pag. 149.* HVGO GROTIVS *annotatis ad euangelium Lucae, tom. VI. criticorum sacr. pag. 1151.* GVIL. CAVE in *antiquitatibus ecclesiasticis* supra citatis, *pag. 763.* et in *historia literaria scriptorum ecclesiasticorum, saec. I. pag. 17.* IO. LEVSDENIVS in *philologo hebraeo-graeco, dissert. XVIII. sect. 14. pag. 145.* IO. CROCIVS *comment. ad Col. IV. 14.* IO. HENR. HEIDEGGERVS in *enchiridio biblico, pag. 486. sqq.* IO. CASP. SVICERVS in *thesauro ecclesiastico, tom. I. pag. 1433.* eiusdemque filius IO. HENRICVS in *commentario critico-exegetico in epist. ad Colossenses,* qui cum *professione eum medicum fuisse* affirmasset, *non exigua,* addit, *medicinae cum laude, etiam magno suo atque aliorum cum commodo, simul animo opem ferentem;* rationem quoque adducit: *neque dissident,* pergens, *inter se haec medendi genera.* FRANC. GOMARVS in *explicatione epistolae ad Colossenses, tom. II. operum, pag. 249.* FRID. SPANHEMIVS in *historia ecclesiastica, tom. I. operum, p. 258.* CAR. DRELINCOVRT et DANIEL VINK, medici Bataui, ille in *operibus medicis, pag. 72.* hic in *amoenitatibus philologico-medicis,*

cis, pag. 219. Adde IO. DAVENANTIVM, IO. CAMERONEM, aliosque.

Ex pontificiae denique ecclesiae doctoribus eandem suam fecerunt sententiam AVGVSTINVS CALMET *in prolegomenis in omnes et singulos scripturae sacrae libros, tom. II. p. 109.* IO. MALDONATVS *comment. in quatuor euangelistas, tom. II. pag. 5. a.* ANDR. TIRAQVELLVS *libro de nobilitate, cap. XXXI. n. 87.* FRANC. SIXTVS, Senensis, in *bibliotheca sancta, lib. I. pag. 21.* IO. STEPH. MENOCHIVS in *trattenimenti eruditi s. selua di varia lettione, Rom. 1653. 4. part. II. pag. 487.* GVIL. ESTIVS in *commentario ad Col. IV. 14.* et IAC. HYACINTHVS SERRY in *exercitationibus historicis, criticis, polemicis de Christo eiusque virgine matre, Venet. 1719.* in forma quadripartita editis, qui cum *exerc. XLVII.* de imaginibus Mariae, quae a Luca pictae circumferuntur, disseruisset, fabulamque illam explosisset, *§. XI.* Lucam ex pristina professione non pictorem, sed medicum fuisse affirmat.

§. VII.

Praecipuum ad demonstrandam artem Lucae nostri medicam argumentum, quod quidem primo loco commemorandum erat, ab ipsius diui Pauli apostoli testimonio desumitur. Facit hic mentionem Lucae medici *Col. IV. 14.* Euangelistam autem hunc ipsum fuisse, quem Paulus significauerit, credidere ex veteribus aeque ac recentioribus vnanimi consensu fere omnes.

Maximum probationi nostrae ex testimonio hoc apostoli Pauli accedere momentum, quiuis facile perspiciet. Paulo accuratius ergo illud considerare, operae pretium

 erit.

erit. Cum primum Romae captiuus teneretur diuus apostolus, epiſtolam hanc ad chriſtianos, qui in vrbe Phrygiae Pacatianae Coloſſis erant, exarauit. Apparet id ex eo, quod ſpem reditus ſui fouerit, ac faciat, et Timotheum praeſentem ſibi, haec ſcribens, habuerit, quo in ſecundo carcere deſtituebatur; vti docte obſeruat ſumme reuerendus IO. CHRISTOPH. WOLFIVS, patronus noſter deuote venerandus, in *curis* ſuis *philologicis et criticis in decem poſteriores S. Pauli epiſtolas, pag.* 277. conf. et SALOM. VAN TIL in *iſagoge ad epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes*, praemiſſa eius *in eandem commentario, artic. VIII.* Aderat ipſi tunc temporis etiam Lucas hic, cuius nomine Coloſſenſes ſalutans *cap. IV. comm.* 14. Ασπαζεται, ſcribit, υμας Λουκας ο ιατρος ο αγαπητος. Fuiſſe autem hunc ipſum euangeliſtam Lucam, magnus fuit antiquitatis conſenſus non tantum apud latinos, ſed et graecos patres, et in prolegomenis quoque arabicis, vti bene monet IO. GEO. DORSCHEVS *prolegom. commentarii in euangelium Lucae.* Vt nonnullos adducamus, ſentiunt ita ex veteribus EVSEBIVS in *hiſtoria eccleſiaſtica, lib. III. cap. IV.* THEOPHYLACTVS *argum. euangelii Lucae, pag.* 293. CHRYSOSTOMVS *homil. XII. in epiſt. ad Coloſſ. tom. VI. operum, pag.* 250. THEODORETVS *comment. in epiſtolam ad Coloſſenſes*; HIERONYMVS in *catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, cap. VII.* BEDA in *acta apoſtolorum.* Hos ſecuti ex recentioribus fere omnes, et inprimis, qui epiſtolam diui Pauli ad Coloſſenſes datam commentariis illuſtrarunt. Ex noſtratibus v. g. huc ſpectant MART. CHEMNITIVS in *prolegom. ad harmoniam euangelicam, cap. VIII. pag.* 31. IO. GERHARDVS in *exegeſi loci de ſcriptura ſacra,* §. 245. et in *annotationibus poſtumis in epiſtolam ad Coloſſenſes*; DAN. ARCVLARIVS *comment. in acta apoſtolorum*; MICH. WALTHERVS in *harmonia biblica, p. m.* 1197. aliique plures, quos ſupra ad *§. VI.* vna cum praecipuis reformatae pariter ac pontificiae eccleſiae doctoribus citauimus, qui Lucam euangeliſtam hoc loco a Paulo indicatum fuiſſe, ſtrenue affirmarunt.

§. VIII.

§. VIII.

Nec eſt, quod alium hic intelligendum eſſe Lucam, ab euangeliſta diuerſum, credamus; cum nulla exſtet ratio, quae a propria eaque faciliori interpretatione recedere nos iubeat.

Cum alias propriam et faciliorem interpretationem haud ſine vrgente neceſſitate deſerendam eſſe, recte doceant, qui exegeſeos ſacrae praecepta tradunt, idem etiam circa hunc Paulinum locum obſeruandum nobis eſt. Circumſtantias vero illius ſi conſideremus accuratius, et cum aliis eundem conferamus, deprehendemus, nullum alium Lucam, niſi euangeliſtam, a diuo apoſtolo fuiſſe intellectum. Coniungit iſte Lucam hunc medicum, cuius nomine Coloſſenſes ſalutat, cum Dema, vt et Ariſtarcho, Marco atque Epaphra, quibuscum aliis etiam in locis eum coniunxit, nimirum *2. Tim. IV. 11. 12.* et *Philem. comm. 24.* quam quidem ad Philemonem epiſtolam eodem, quo illam ad Coloſſenſes, tempore exaratam fuiſſe, pleriſque perſuaſum eſt. In his autem locis nemo vmquam, quin Lucam euangeliſtam indicauerit Paulus, dubitauit. Quae ergo foret ratio, cur in epiſtola ad Coloſſenſes data alium, quam euangeliſtam, nos intelligeremus? Vrgent argumentum hoc, et recte quidem, GVIL. ESTIVS *comment. ad h. l.* et FRANC. GOMARVS *tom. II. operum, pag. 249.* Alterum, quo fortius adhuc confirmatur illud, argumentum ipſa Lucae praebet praeſentia. Aderat is Paulo apoſtolo Romae, cum hanc a Coloſſenſes ſcriberet epiſtolam. Ex *Actor. XXVIII. 14.* enim conſtat, Paulum vna cum Luca euangeliſta ceteriſque itineris ſociis poſt varias in Macedoniam, Graeciam, in plurimas Aſiae prouincias, ac denique Hieroſolymas ſuſceptas peregrinationes Romam perueniſſe, ibidemque captiuum retentum fuiſſe; in qua captiuitate quoque Lucas, qui hucusque et itinerum et laborum apoſtoli ſocius fidiſſimus fuerat, cum eodem perſeuerauerat. Sine

omni

omni ergo ratione alium Lucam fingeremus, Paulo tunc, cum ad Colossenses scriberet, praesentem hosque salutantem, eam saltem ob causam, quoniam medicum eum vocauerit. Concludimus potius in contrarium: cum ex antiquitate ecclesiastica constet, diuum Lucam euangelistam indiuiduum fuisse apostoli Pauli comitem, eidemque tunc temporis, cum ad Colossenses exararet hanc epistolam, Romae adfuisse, eadem vero veterum monumenta nos quoque doceant, medicum fuisse hunc Lucam euangelistam; nullus alius, quam hic euangelista, in citato Pauli loco ab eodem potuit intelligi. Alium enim Lucam, praeter euangelistam, Paulo familiarem, ignorat omnis antiquitas. conf. IO. GEORG. DORSCHEVS in *prolegom. commentarii in euangelium Lucae, et* GVIL. ESTIVS *loco supra citato.* Accedit, quod inprimis vrgent B. MICH. WALTHERVS in *harmonia biblica, ad h. l.* et B. IO. ANDR. QVENSTEDIVS in *disputationibus exegeticis in epistolam S. Pauli ad Colossenses, disp. VIII. §. 29.* additum του αγαπητου epitheton, euangelistam hunc ipsum fuisse, aperte testari, illum nimirum propter plurima officia et fidem singulariter dilectum, qui Pauli erat συνεργος, *Philem. c. 24.* et fidelis ac indiuiduus itinerum, periculorum carcerisque eius comes, inde a *cap. XVI. actorum* ad finem vsque, et vsque ad apostoli martyrium, *2. Tim. IV. 11.* quem etiam *2. Cor. VIII. 18.* prout HIERONYMVS censet, fratrem suum appellat, cuius laus sit in euangelio per omnes ecclesias, et *comm. 23.* apostolum ecclesiarum ac gloriam Christi, quem iusserint ecclesiae comitem esse itinerum ipsius. *comm. 19.* Quae HIERONYMI sententia et ex eo confirmari potest, quod in fine epistolae memorantur Titus et Lucas, per quos epistola missa sit. conf. HENRICVS HAMMONDVS in *paraphrasi et annotationibus in nou. test. ad l. cit. et ad Rom. XVI. 7.*

§. IX.

Fuerunt quidem inter eruditos, qui hic Lu-

cam

cam euangeliſtam neutiquam intelligendum eſſe putarunt, aliumque potius ab apoſtolo Paulo fuiſſe indicatum, contenderunt. Verum enimuero rationibus, quibus inducti illi pro hac opinione propugnarunt, rite expenſis, eas minus probabiles eſſe, deprehendimus.

Primus, qui nobis innotuit, veterem et communem Paulini loci interpretationem in dubium vocauit DESIDERIVS ERASMVS, Roterodamus, in *annotationibus ad nou. teſtamentum, 1521.* editis, *pag. 511.* quem ſecutus IO. CALVINVS *commentario in epiſtolam ad Coloſſenſes, tom. VII. operum, Amſtel. 1667. fol.* excuſorum; antiquitatis inde hoſtis et nouitatis amator dictus IO. MALDONATO in *commentario in quatuor euangeliſtas, tom. II. pag. 5. a.* In eandem ſententiam deinde abierunt SAM. BASNAGE, qui in *annalibus politico-eccleſiaſticis ad A. C. LX. n. 33. tom. I. pag. 713.* Lucam medicum a Luca euangeliſta ſolicite diſtinguit, et ex noſtratibus ſumme reu. CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVS *tom. II. poeciles, pag. 518. ſq.* nec non GOTTLOB KRANZIVS, dubium eſſe iudicans, in *compendio hiſtoriae eccleſiaſticae,* poſt mortem eius a IO. CASP. GEMEINHARDT auctius euulgato, *pag. 50. in notis,* vt et celeberrimus philologus Lubecenſis IO. HENR. A SEELEN in *diatr. de medicorum meritis in ſacram ſcripturam,* recuſa in eius *meditationibus exegeticis, part. II. pag. 699. ſqq. §. 47.* qui etiam dubitare videtur.

Rationes, quae, vt Lucam euangeliſtam ibi intelligant, non permittere videntur viris his doctiſſimis, quatuor potiſſimum ſunt:

(1) quia notior ille fuerit, quam vt artis nomine eum deſignauerit Paulus apoſtolus, ideoque aut nullo plane addito, aut ſplendidiori titulo debuiſſe eum ab eodem inſigniri, putant. Ita CALVINVS ſubſumit, quando *citato loco* ait: *non aſſentior iis, qui euangeliſtam Lucam intelligunt, nam et*

notio-

notiorem fuisse iudico, quam vt opus fuerit tali indicatione, et splendidiori elogio fuisset insignitus. Certe coadiutorem suum, aut fidum saltem comitem, et certaminum participem vocasset. In calce tamen, addit, se non contendere tanquam de re certa, sed tantum coniecturas afferre. Simpliciter eum, nullo addito artis nomine, Paulum designaturum fuisse, si innuisset euangelistam, doctissimus HEVMANNVS censet *l. c. Si isto loco Paulus innuisset comitem suum, omnibus notum, Lucam euangelistam, simpliciter vocasset Lucam, vti fecit 2. Tim. IV. 11. At vt significaret, se de alio Luca loqui, discriminis causa addit ὁ ἰατρὸς.* SAMVEL BASNAGIVS, qui quaestionem hanc magnis ponderibus examinandam artificisque non populari trutina iudicat, *cit. loco* Paulum addito potius euangelistae, quam medici, titulo Lucam commendaturum fuisse, existimat. Quamuis enim medicinam concedat esse scientiam nobilem, multum vtilitatis afferentem humano generi; tanto tamen infra praedicandi munus esse pronuntiat, quanto corpus a mente superetur. At vero, si dicendum quod res est, non videtur tanti esse ponderis haec ratio, vt idem nobis persuadeat, quam quidem nimis debilem appellat IO. GEORG. DORSCHEVS saepius *cit. loco*, vt totius antiquitatis consensus ea infringatur. Rectius contra IO. MALDONATVS argumentatur *l. c. Si Lucas ille, de quo Paulus loquebatur, euangelista non erat, aliqua eum debuit certiori nota distinguere, non ita describere, vt omnis erraret antiquitas, euangelistam putans, qui medicus fuerit, arte longe diuersa.* Nec splendidiori titulo potuisse eum ab apostolo insigniri, monet, quam vt vnus inter multos, qui simul nominabantur, carissimus appellaretur, quod vocabulum intimum affectum denotat, quo titulo pater quoque caelestis filium e caelis vocabat. *Matth. XVII. 5.* Nemo sane Paulo carior, quam Lucas, perpetuus eius comes, aut esse poterat, aut vocari debebat, nemo solus carissimus, nisi qui solus eum in summis periculis non deseruerat. *2. Tim. IV. 11.* Timothei

exemplum

exemplum in ſubſidium vocat MALDONATVS, qui, quamuis etiam adiutor Pauli fuerit in praedicando euangelio, non tamen ſemper comes aut eiusdem particeps certaminis appelletur, ſed aliquando filius cariſſimus, *1. Cor. IV. 17.* titulo illi conſimili, quem Lucae tribuit, aliquando tantum Timotheus, nullo adiecto epitheto honoratiori, *1. Cor. XVI. 10.* Vti autem non neceſſariae ſemper ſunt eiusmodi appellationes, a conſuetudine potius et libertate ſcribentis pendentes, ita concedimus, neceſſarium quidem non fuiſſe, vt titulus medici adderetur; at ſine vlla tamen textus diuini grauatione addi ab apoſtolo potuiſſe, ſimul obſeruandum. Dum ergo diuus Paulus medicum hic vocauit Lucam, non euangeliſtam, libere id fecit, vti *2. Tim. IV, 11.* ſolo nomine contentus nihil addidit, contra *Philem. comm. 24.* pari libertate coadiutoris vocem adiecit. conf. FRANC. GOMARVS in *explicatione epiſtolae ad Coloſſ. part. II. operum, pag. 249.* Si quid interim coniectura aſſequi licet, fortaſſe ideo hoc loco Paulus medici nomen addidit, quoniam arte iſta Coloſſenſibus euangeliſta innotuerat, vti B. SEBAST. SCHMIDIVS exiſtimat in *comment. ad h. l.*

(2) quia moris non ſit, theologum a priſtina viuendi ratione, ſed a munere, quod praeſens obeat, vocari. Vrget hoc doctiſſimus BASNAGIVS, non ab ea arte, quam olim tractauerint verbi diuini praecones, deſignari eos poſtmodum putans; quare Lucam hic non a communi, ſed a ſacra potius diſciplina titulum adipiſci debuiſſe iudicat. Quid vero impedit, quo minus etiam a priſtino vitae genere Lucas hic vocetur medicus? Simile exſtat diui Matthaei euangeliſtae exemplum, qui ante conuerſionem publicanum egerat, at apoſtoli iam munere fungens adhuc τελώνης vocatur. conf. HIERONYMVS *ad Col. IV. 14. tom. IX. operum, pag. 304.* Accedit, quod incertum adhuc ſit, annon etiam tunc medicum Lucas egerit, adeoque non tantum priſtina, ſed etiam praeſens fuerit haec eius viuendi ratio, qua de re pluribus infra dicemus.

(3) quoniam Lucas iſte, cuius nomine hic Coloſſenſes ſalutabat apoſtolus, expers fuerit circumciſionis. Colligit hoc ex ſalutandi ordine laudatus BASNAGIVS, quo vtatur Paulus in eodem capite, *comm. 10. 11.* vbi ſibi Ariſtarchum, Marcum et Ieſum, Iuſtum dictum, ſolos ex circumciſione adeſſe cooperarios teſtetur. Hoc autem in euangeliſtam plane non quadrare ipſi videtur, qui in deſignandis temporibus Iudaeorum adhibeat diſciplinam, pentecoſten ſcil. ieiunium, tertiam noctis vigiliam, adeoque iudaicum morem ſequatur; cuius calamo ſpiritus ſanctus vſus fuerit exarandae non contemnendae ſacrorum codicum parti. Diuina vero oracula, vti Iudaeis credita praecipua fuerint, ſic iudaico quoque calamo ſcripto mandari debuiſſe, putat vir doctiſſimus. Hoc ipſo ergo Paulum redarguere HIERONYMVM contendit, qui in *quaeſtionibus* ſuis *in geneſin*, *pag. 39.* Lucam egiſſe proſelytum, narrauerit. Dum enim Paulus apoſtolus Lucam medicum ex circumciſione vnum eſſe neget, coarguere eum traditionem de Luca proſelyto, quoniam proſelyti abdicato praeputio in vnum cum gente iudaica corpus coaluerint, vt adeo ex HIERONYMI traditione non obſcuro diſcrimine Lucas euangeliſta a Luca medico diſtinguatur. Totum vero hocce BASNAGII corruit argumentum, duplici fundamento, quo illud nititur, euerſo. Primum enim ex ſalutandi ordine, quem adhibuit Paulus, non ſequitur, Lucam fuiſſe gentilem. Salutantes dum commemorat, primum eos, qui ex circumciſione cum ipſo erant, nempe Iudaeos in ſinu eccleſiae iudaicae natos, indicat: *comm. 10. 11.* inde ad eos, quos ex Coloſſenſium coetu ſecum habebat, pergit: *comm. 12.* poſtea Lucam et Demam nominans, neque quod ex circumciſione fuerint, neque quod ex gentilium numero, neque quod proſelyti, affirmat, ſed nuda nomina proferens, ſolo του ιατρου titulo Lucam deſignat. Deinde adeo certum non eſt, Lucam fuiſſe Iudaeum, neque id BASNAGIVS ſatis ex allegatis in euangelio Lucae ritibus dictiſque iudaicis confirmat. Certe opus non erat ad conſignandam hiſtoriam euangelicam,

prius sacra Iudaeorum amplecti. Satis erat, quod Christo fidem dederat euangelista, historiam eius consignaturus, quam non Iudaeis tantum, sed et gentilibus destinasse summi numinis clementiam, constat. Cumque gentiles etiam sub noui foederis temporibus dona spiritus sancti acceperint extraordinaria: quidni etiam illis spiritus sanctus vti potuit librorum sacrorum scribis? Imo ad peculiarem dei prouidentiam id referendum esse, putat IO. GEORG. DORSCHEVS in *prolegom. comment. in euangelium Lucae*, quod, cum reliqui euangelistae procul dubio Iudaei fuerint, hic primus ex gentilibus ad euangelistae dignitatem assumtus, imo vnus, fuerit. Hoc enim ipso voluisse deum demonstrare, autumat vir summus, etiam gentiles ad evangelium pertinere. conf. IO. LVD. LINDHAMMER *ad acta apostolorum*.

(4) quoniam articulus, discernendi causa additus, magis suadeat, vt de alio quopiam Luca dictum hoc accipiamus, quam de Luca euangelista. Verba haec sunt DESIDERII ERASMI, Roterodami, *cit. loco*. Dubito autem, an satis praegnans sit haec ratio. Non enim discernendi causa additus ab apostolo fuit articulus; potius maioris illum emphaseos causa addidisse eum, dicendum erit, si aliquid signaficare deberet, quo digito quasi monstret Lucam illum euangelistam, quem medicum esse, omnes sciant, quemque vt fidelissimum suum comitem magni se facere, pariter constet.

§. X.

Cum itaque, neminem, nisi euangelistam Lucam, fuisse isto loco a Paulo apostolo intellectum, euictum dederimus; de addito ab eodem *του αγαπητου* elogio inquirendum adhuc est, num ad nomen Lucae referendum sit, an vero epitheton *του ιατρου* dicendum?

 Medici

Medici epitheton esse *το αγαπητος*, putauit SEB. SCHMIDIVS in *comment. ad h. l.* quasi dixerit apostolus: *dilectissimus mihi medicus*. Et videtur ipsi quidem Paulus eum non tantum vocare medicum propter medicinam corporalem, sed maxime ob spiritualem, quod non corporum solum, sed et animorum medicus exstiterit; quomodo per elegantem allusionis tropum inclusum simul coadiutor dicatur apostoli. Rationem, quare epitheton *του ιατρου* faciat, reddit hanc, quoniam desit in graeco articulus. At vero haud videmus, quo fundamento hoc affirmauerit summus olim hic theologus. Adest enim in omnibus codicibus graecis articulus; qui quidem si adsit, ipse concedit SCHMIDIVS, Lucae iudicandum esse epitheton *το αγαπητος*. Nec vllum, qui omiserit articulum, codicem adduxit in sua noui testamenti editione IO. MILLIVS. Malumus ergo cum GVIL. ESTIO, quem a se dissentientem citat SCHMIDIVS, *το αγαπητος* esse epitheton non *του ιατρου*, sed Lucae, quasi dicat Paulus: *Lucas medicus, et mihi dilectus.* Quocum consentit etiam B. LVTHERVS, qui vertit: Lucas der Artzt, der Geliebte. Additus autem hicce *του αγαπητου* titulus multum confirmat, quod Lucam euangelistam indicauerit apostolus, quippe in quem optime quadrat.

§. XI.

Inprimis vero ipse diui Lucae stilus, illum medicae artis fuisse peritissimum, euincit. Sermo enim eius cum ad veterum normam propius isto, quo vtuntur ceteri euangelistae, accedat, ipseque, vbi de morbis eorumque curationibus agit, verba magis, quam alii faciunt, adhibeat argumento idonea, recte inde, arti salutari eum operam dedisse, concluditur.

Suo iam tempore HIERONYMVS eam ob causam Lucae maiorem, quam ceteris euangelistis, graecae linguae peri-

peritiam tribuit, quoniam medicus fuerit. Sic enim in *epistola ad Damasum, tom. III. operum, pag. 83. Lucas, qui inter omnes euangelistas graeci sermonis eruditissimus, quippe medicus;* et in *comment. in Esa. cap. VI.* vbi ipsum medicae artis scientissimum et magis graecas literas sciuisse quam hebraeas affirmat, ideo sermonem eius tam in euangelio, quam in actibus apostolorum comtiorem pronuntiat, et saecularem redolere eloquentiam ait. Vnde non immerito eum dici posse *polyhistorem tersum et amoenum,* iudicat DAN. GVIL. MOLLERVS in *diss. de quatuor euangelistis, cap. IV. §. 6.* Nec sine ratione comtum Lucae stilum studio eius medico assignat HIERONYMVS. Huic enim deditus cum graecos auctores, qui de arte medica praeceperunt, diligenti manu peruolutaret, inde eum stilum quoque magis magisque perpoliuisse, facile est iudicare.

Ex recentioribus vero pluribus ex stilo euangelistae nostri, eum medicum fuisse, demonstrauit IOANNES FREIND, medicus Anglus haud incelebris, in *historia medicinae a Galeni tempore vsque ad initium saeculi XVI.* anglice scripta, quam latina ciuitate donatam edidit IO. WIGAN *Lugd. Bat. 1734. 8.* Hic cum *pag. 134.* de medicis, in aliis artibus non minus, quam in sua, versatis multumque inde professionem suam ornantibus dixisset, Lucam etiam euangelistam in medium producit. Hunc, quamuis aliquam concedat ipsi hellenismorum et loquelae Syrae misturam, quod in homine ortu Syro et ab hellenistis verosimiliter ad iudaicam religionem conuerso ferendum esse putat, ex graecorum tamen auctorum, dum medicae arti studuerit, lectione stilum expoliuisse iudicat. Inprimis obseruat, eum, vbi de morbis aut curationibus eorum sermo incidat, ideo, quod medicinam professus fuerit, voces adhibuisse magis, quam alios, argumento idoneas. Profert, illud vt probet, nonnulla ex euangelio eius loca, eademque cum ceterorum euangelistarum locis confert. Primum *cap. V. v. 18.* paralysi correptum admodum commode ab

euangelista Luca παραλελυμενον dici notat, qui a Matthaeo *cap. IX. 2.* et Marco *cap. II 3.* παραλυτικος dicatur; quam quidem vocem nusquam apud veteres occurrere ait. Mulierem sanguinis profluuio laborantem secundo loco adducit. Eam a diuo Marco *cap. V. 26.* describi dicit quasi πολλα παθουσαν υπο πολλων ιατρων, και δαπανησασαν τα παρ εαυτης παντα, και μηδεν ωφεληθεισαν, αλλα μαλλον εις το χειρον ελθουσαν: quae omnia diuus Matthaeus *cap. IX. 20.* omiserit, Lucas autem eadem, alio tamen more, multumque in professionis medicae gratiam, tradiderit, cum pro eo, quod multa a multis medicis passa fuerit, et ex curatione deterius se habuerit, id solum dicat, quod vis morbi medicamentorum potentia maior exstiterit: ουκ ισχυσεν υπ ουδενος θεραπευθηναι. *cap. VIII. 43.* Porro de nummis a muliere impensis loquentem Lucam verbo perquam idoneo vti annotat, προσαναλωσασα, cum vox a S. Marco adhibita, nempe δαπανησασα, luxuriosam tantum pecuniae profusionem proprie significet; quo sensu etiam eandem habeat in filii prodigi historia diuus Lucas *cap. XV. 14.* Ita in eiusdem mulieris tradenda curatione nihil aliud dicere Matthaeum obseruat, nisi εσωθη; Marcum contra, ad similitudinem locutionis hebraicae, εξηρανθη η πηγη του αιματος: Lucae vero phrasin, vti magis medicam, ita simpliciorem quoque et correctiorem esse iudicat: εςη η ρυσις του αιματος. A muliere sanguinis profluuio laborante progreditur FREINDIVS ad vocem Lucae, qua in describenda Christi morbos multorum sanantis historia vsus fuerit, diuersa ab istis, quas Matthaeus et Marcus adhibuerint. Hi ex ipsius mente non tam accurate versati sunt, quando ille de aegrotis a seruatore sanatis *cap. XIV. 36.* διεσωθησαν, et hic *cap. VI. 56.* εσωζοντο inquiunt, quam Lucas, qui verbo vtatur, sanationem peculiariter exprimente: ιατο παντας. *cap. VI. 19.* Ad centurionis famulum curatum inde peruenit, eumque a diuo Luca non sanatum modo, vti a Matthaeo *cap. VIII. 13.* sed υγιαινοντα, perfecte valentem, commemorari obseruat *cap. VII. 10.* quo curatio efficacior significetur. *Cap. V. 31.* Lucas

cas ipsi magis commode voce *υγιαινοντες* vsus est, quam Matthaeus *cap. IX. 12.* et Marcus *cap. II. 17.* voce *ισχυοντες*, cum homines temperamenti validissimi morbis conflictari queant, v.g. capitis dolore, qui medici opem requirant, illi vero, qui bene valeant, hanc non desiderent. Quando de Petri socru agens Lucas *cap. IV. 38.* dicit: *ην συνεχομενη πυρετω μεγαλω*, hoc sermone eum vti putat, quo morbum curatu difficiliorem fuisse, ostendat; GALENO enim teste *μεγεθος* et *σφοδροτητα* in morbis eodem sensu a medicis vsurpari, hosque interdum febrem *μειζονα*, interdum *σφοδροτερην*, quam ante fuerit, dicere. Loca demum illa citat, quae apud Lucam euangelistam solum exstant, v.g. *cap. IV. 23.* prouerbium: *medice, cura te ipsum*, (quod etiam solum Lucam, quippe medicum, habere, uti Matthaeum, publicanum, illud: *οι βιασαι αρπαζουσιν αυτην*, *cap. XI. 12.* obseruauit ALEXANDER MORVS in *notis ad quaedam noui testamenti loca, pag. 86.*) et *cap. XXIV. 39.* verba seruatoris: *palpate me et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet*; inprimis autem historiam de agone Christi, quo sudor ipsius factus sit vti guttae sanguinis decurrentis ad terram, a ceteris euangelistis omissam, perquam apte vero a Luca, vtpote medico, *cap. XXII. 44.* commemoratam esse monet. Tandem illud etiam notatu dignum esse subiungit, quod Lucas euangelista in enarratione miraculorum seruatoris, quae ad sanationem pertinent, diligentior fuerit atque fusior, multasque protulerit historias, quas ceteri tacuerunt, v.g. de resuscitato viduae filio in vrbe Nain, *cap. VII. 11. sqq.* de viatore, a Samaritano, infuso vulneribus eius oleo vinoque, curato, *cap. X. 30. sqq.* de muliere, quae spiritu infirmitatis per octodecim annos laborauerit, a Iesu sanata, *cap. XIII. 11. sqq.* de homine hydropico, *cap. XIV. 2. sqq.* de decem illis, qui lepra infecti ad sanitatem redierint, *cap. XVII. 12. sqq.* et de aure serui pontificis maximi a Christo curata. *cap. XXII. 51.*

Haec sunt, quae diuum Lucam euangelistam satis fortiter medicum arguere, putat IOANNES FREINDIVS. Et,

si

si dicendum quod res est, secure inde ad artem eius medicam vtique concluditur. Interim neque hoc negari potest, nimium paulo partibus studuisse FREINDIVM, medicamque Lucae professionem benignius hoc de eo iudicium ipsi extorsisse; vti iudicarunt ARMAND DE LA CHAPELLE in *bibliotheque angloise, tom. XII. part. II. p. 522.* et IO. CHRISTOPH. COLERVS in *der auserlesenen theologischen bibliothec, part. XXII. p. 874.* Vbi e. g. de verbo *δαπανᾶν* obseruat DE LA CHAPELLE, non semper male sumi, idque exemplis ex AELIANO atque XENOPHONTE allatis probat. Quod etiam de verbo *σώζεσθαι* est obseruandum, quo non tam accurate ceteros euangelistas in enarranda aegrotorum a seruatore sanatorum historia vsos fuisse FREINDIVS pronuntiat; quod tamen ipse Lucas de recuperatione valetudinis adhibuit *cap. XVII. 19. XXIII. 35.* vt et *Actor. IV. 9.* Idem de nonnullis aliis, quae a Luca euangelista, tanquam medico, melius, quam ceteris euangelistis, descripta autumat, moneri posset, imo incautius quaedam fuisse ab eo prolata, demonstrari; si per temporis angustiam singula sub examen vocare licuisset. Quamuis autem nimium ita dedisse arti suae eiusque amori FREINDIVM, nec in omnibus, vbi Lucam tanquam medicum a ceteris euangelistis differre putauit, rem acu tetigisse, concedamus, nihil tamen inde ipsi argumento eiusdemque vi decedit. Accuratior enim euangelistae nostri in describendis morbis eorumque sanationibus opera, selectus in vocibus, quibus vsus est ibidem, adhibitus, ceterumque scribendi genus, medicorum loquendi rationi propius accedens, eum artis huius fuisse peritissimum, satis superque demonstrant.

§. XII.

Commemorauimus hactenus argumenta, quibus, diuum Lucam euangelistam fuisse medicum, probatur, tum a testibus id affirmantibus, tum ab ipso eiusdem stilo, idem demonstrante, desum-

desumta. Haec quamuis aperte satis illud confirment, quibusdam tamen viris doctis contraria potius sententia placuit, omnisque de arte diui Lucae medica traditio visa fuit incertissima. Cum vero non habuerint solidas ac sufficientes, quas regerere potuerint, rationes, tantum abest, vt detrahat aliquid eorum dissensus theseos nostrae veritati, vt ista potius, indicata argumentorum eorum leuitate, eo magis confirmetur.

Faciunt quidem illud, quos iam in medium produximus, viri alias longe celeberrimi, qui in citato diui Pauli loco alium, quam euangelistam, Lucam volunt subintellectum. Hi nimirum, ne ibi illum intelligere cogantur, artem quoque eius medicam in dubium vocant. Quamuis enim SAM. BASNAGIVS concedere videatur, aut potius cogatur, quod prius, quam euangelii ministerio consecratus fuerit, medicum Lucas agere potuerit, non tamen suo id calculo approbat, potius in scriptura causas adesse existimat, quae Lucam euangelistam a Luca medico distinguere iubeant. Praeter illos vero inprimis, nullo Paulini illius dictui habito respectu, negarunt, quod medicus fuerit Lucas, IO. HENR. BOECLERVS et GEORGIVS CALIXTVS, duumuiri in historia alias tam sacra quam profana versatissimi. Et ille quidem in *historia* sua *vniuersali*, quam ex manuscripto edidit IO. GOTTLIEB MOLLERVS *Rostoch. 1695. 4.* hac de re ita iudicat: *fluxit ex Hieronymo vulgaris illa opinio, Lucam fuisse medicum, res tamen est incertissima.* Simile est CALIXTI iudicium in *concordia quatuor euangelicorum scriptorum, pag. 4.* vbi sententiam illam satis vulgatam, nec tamen satis ratam vocat. Nec abnuit celeberrimus olim Lubecensium praesul B. GEORG. HENR. GOETZIVS; quamuis enim in *disquisitione de theologis pseudo-medicis §. 17.* siue in *meleteamatibus Annaebergensibus*, vbi

recudi eam curauit, *pag. 470.* in honorem antiquitatis ecclesiasticae statui posse dicat, Lucam euangelistam fuisse medicum, in *oratione* tamen *de viris doctis*, *Lucae insignitis nomine*, in qua Lucas euangelista primum locum occupat, ea, quae de medicina ipsius afferuntur in medium, ancipiti esse in loco atque certis destitui rationibus, iudicat, idque a quamplurimis hucusque probatum esse, pronuntiat. Citauit hanc in rem ibidem *meletemata* sua *Annaebergensia*, *loco* nobis iam *citato*; at vero ibi neminem, nisi BOECLERVM solum ex negantibus adduxit, vt adeo non videamus, quos per quamplurimos illos intellexerit, qui, incertum id esse, quod de Luca affirmauimus, demonstrauerint. Ad BOECLERVM autem et CALIXTVM quod attinet, quamuis magni alias aestimetur nobis eorum auctoritas, hic tamen nulla videtur esse, cum rationes, quae incertum id reddant, plane nullas adduxerint, nec causam, cur HIERONYMO fides non sit in hoc de Luca euangelista medico asserto habenda, vllam addiderit BOECLERVS.

Negantibus additur etiam B. THOMAS ITTIGIVS a CHRIST. STOCKIO in *claue linguae sanctae noui testamenti, pag. 462.* CHRIST. LVDOV. SCHLICHTERO in *ecloga de Luca pictore, pag. 6. not.* *) et IO. CONR. SCHWARTZIO in nuper editis *commentariis graecae linguae, pag. 858. not.**) quasi in *selectis capitibus historiae ecclesiasticae, saec. I. cap. VII. sect. 7. §. 2.* Lucam medicum pariter ac pictorem fuisse, negauerit. Sed fugitiuo fortasse, quod aiunt, oculo consuluerunt ITTIGIVM hi viri docti. Refert enim is tantum, locum Paulinum nonnullis persuasisse, Lucam euangelistam fuisse artis medicae peritum eandemque exercuisse, ipse autem negat minime, sed in medio rem relinquit, vti et cel. PETRVS ZORNIVS in *opusculis sacris, tom. I. pag. 335.* vbi verba ITTIGII repetit.

§. XIII.

Illis, qui de arte Lucae euangelistae medica minus recte senserunt, annumerandus quoque est

BAL-

BALTHASAR CORDERIVS, ſocietati Ieſu adſcriptus, qui ea, quae de Luca medico tradiderunt veteres, myſtice interpretatus eſt.

Haud mediocris fuit BALTHASARIS huius CORDERII, viri linguae inprimis graecae peritiſſimi nec in patrum lectione obiter verſati, in catenis graecorum patrum edendis opera. Habemus ab eo *expoſitionem patrum graecorum in pſalmos*, *1643. Antwerpiae* euulgatam et in tres tomos diſtinctam, nec non *catenam graecorum patrum in S. Ioannem*, *Moreti 1630.* editam. Idem etiam prodire iuſſit *catenam ſexaginta quinque graecorum patrum in S. Lucam, quae quatuor ſimul euangeliſtarum introducit explicationem, Antwerp. 1628.* de qua, vt et de duabus prioribus, vid. B. THOM. ITTIGII *tractatum de bibliothecis et catenis patrum, cap. VIII. §. 4-6.* et B. IO. ALB. FABRICII *bibliothecam graecam, lib. V. cap. XVII.* ſiue *Vol. VII. p. 742. ſq. 780. ſq. et 784. ſq.* Hic in praefatione, praemiſſa catenae patrum in Lucam, eum myſtice tantum dictum fuiſſe medicum, autumat, rationem reddens hanc, quoniam curandis hominum animis fuerit occupatus. Male vero ſibi conſuluit CORDERIVS myſtica hac ſua explicatione. Numquam enim hoc ſenſu vocabulum medici in rebus hiſtoricis vſurpari, conſtat. Abuti autem videtur iſtis patrum locis, quibus illi medicinam euangeliſtae noſtri ſpiritualem commendarunt, v. g. EVSEBII in *hiſtoria eccleſiaſtica, lib. III. cap. IV.* ASTERII, Amaſeae epiſcopi, *ſermone de poenitentia*, in *bibliotheca* PHOTII *Cod. CCLXXI. pag. 1489.* vbi vocatur Lucas πλεον των ψυχῶν, η των σωματων ιατρος. Vti autem veteris eccleſiae doctoribus plus iuſto arridebat myſtica illa et allegorica ſcripturam explicandi ratio, cuius dulcedine ductis nihil ipſis placebat, niſi quod allegorias ſapiebat et ſublimiorem ſapientiam; ita hac in parte ſecutus illos CORDERIVS non potuit non in ſimilem cum illis incurrere cenſuram, qua nimium ingenio

ſuo indulſiſſe eum etiam in hac Lucae medici explicatione, iudicarunt eruditi.

§. XIV.

Firmo ergo talo nititur antiqua illa et communis de arte diui Lucae euangeliſtae medica ſententia. Quando autem exinde, quod deditus illi fuerit, colligere nonnulli voluerunt, humilem ipſi contigiſſe naſcendi ſortem, non poſſumus non erroneam hanc eorum coniecturam pronuntiare.

Conſtat, Lucam noſtrum fuiſſe Syrum, Antiochia nimirum, vrbe Syriae percelebri, oriundum. Haec autem Syria cum Romanis multos ſeruos exhibuerit, ac medicina munus fuerit ſeruile, volunt, Lucam quoque inter romana aliquamdiu vixiſſe mancipia, ibidemque artem medicam in ſeruitute ſua exercuiſſe, donec manumiſſus et patriae redditus per omnem vitam arti illi praeclarae et praedicando ſimul euangelio vacauerit. Sententia haec eſt HVGONIS GROTII in *annotatis ad Lucae euangelium, tom. VI. criticorum ſacrorum, pag. 1152.* quam ſuam etiam fecit GVIL. CAVE in *antiquitatibus apoſtolicis, p. m. 763.* Sed falſa eſt, quae hic aſſeritur, hypotheſis. Verum quidem eſt, Syros inprimis ſeruituti natos dici apud veteres, Syrorumque inde frequens ſeruorum fuiſſe nomen. vid. IO. CLERICVS *ad Geneſ. XXXII. 5.* et NIC. ABRAHAMVS *ad Ciceronem, tom. III. edit.* GRAEVII, *part. I. pag. 593.* Inde vero nondum ſequitur, Lucam ex Syria oriundum inter romana aliquamdiu vixiſſe mancipia, quemadmodum in contrarium recte monet PETR. ZORNIVS in *epiſtola, qua: num medici olim ſerui fuerint, necne?* diſquiſiuit, *Kilon.* edita 1710. et recu-

ſa

sa in eius *opusculis sacris, tom. I. pag. 335. sq.* Deinde falsum quoque est, vti ibidem ille docet, solos seruos fuisse medicos. Quamuis enim olim FRANCISCVS ROBORTELLVS eandem defenderit sententiam, rectissime tamen, quod medicina ars fuerit seruilis, negasse IAC. SPONIVM in *miscellaneis eruditae antiquitatis, pag. 144.* CELLARIVM in *diss. de originibus et antiquitatibus medicis, cap. VI. §. 2.* ISAAC. CASAVBONVM *ad Suetonium,* CAROL. DRELINCOVRT in *apologia medica,* SAM. PETITVM *comment. in leges atticas, p. 300.* et MATTHIAM ZIMMERMANNVM in *florilegio philologico-historico, pag. 512.* obseruat ZORNIVS, addens, quotquot Romae medicinam professi fuerint, ingenuos, saltem libertos, fuisse, in magna apud principes constitutos gratia, eorumque consiliarios amicos dictos, testibus ISAAC. CASAVBONO et CLAVD. SALMASIO in *annotationibus ad Aelium Spartianum,* EZECHIELE SPANHEMIO *dissert. V. de praestantia et vsu numismatum antiquorum, pag. 44.* LAVRENTIO PIGNORIO *de seruis et eorum apud veteres ministeriis, pag. 219.* MATTHIA ZIMMERMANNO in *analectis miscellis menstruis eruditionis sacrae et profanae, pag. 166.* IAC. GOTHOFREDO *commentario ad tom. III. codicis Theodosiani, pag. 7.* IO. SELDENO in *vxore hebraea, lib. II. cap. XVI. pag. 143.* et BERNH. LAMI *comment. in harmon. pag. 572.* Erudite quoque nuper idem, quod non seruilis fuerit medicorum, Romae degentium, conditio, docuit RICHARDVS MEAD, medicus Anglus, in *oratione anniuersaria Harueiana,* qua honores medicinae recensuit, et per quos maxime reges aut principes et apud quos populos creuerit salutaris artis gloria, demonstrauit, *Londini* impressa 1725. cui *dissertationem* adiecit de *nummis quibusdam a Smyrnaeis in medicorum honorem percussis.* Aduersarium ille ideo nactus est CONGERS MIDDLETON, theologiae professorem et academiae Cantabrigiensis protobibliothecarium, qui in *diss. de medicorum apud veteres Romanos degentium conditione,* contra

tra

tra illum et IAC. SPONIVM *seruilem eam fuisse*, ostendere voluit, *Cantabrigiae 1726. 4.* edita, cuius *dissertationis contra Anonymos quosdam, notarum breuium, responsionis, atque animaduersionis auctores, defensionem* idem edidit, cuius *pars prima* prodiit *ibid. 1727. 4.* conf. *acta eruditorum an. 1727. mense Mart. p. 127.* et *anni 1728. mense April. n. 10.* Praeter illas autem Anonymorum *notas, responsiones* atque *animaduersiones* memoratas, quibus primam defensionis suae dissertationis partem opposuerat MIDDLETONIVS, prodiit etiam ipsa haec *dissertationis de medicorum Romae degentium conditione ignobili et seruili defensio examinata, Londini 1728.*

Patet autem ex iis, quae adduximus, errasse vtique GROTIVM et CAVEVM, nec vllum ab arte Lucae medica ad probandam humilem ipsius nascendi sortem peti posse argumentum.

§. XV.

Absolutis, quae ad confirmandam artem euangelistae nostri medicam in medium erant afferenda, restat, vt nonnulla adhuc de Luca medico momenta, huc pertinentia, sub finem dissertationis nostrae adiiciamus. Sic quaesitum inter eruditos fuit: num durantibus ministerii annis artem hanncce exercuerit, necne? affirmantibus aliis, aliis negantibus.

Iam obseruatum supra fuit, exstitisse quosdam inter eruditos, qui, Lucam euangelistam medicum fuisse, negauerint. Fuisse vero paucos, nec, quae protulerunt, argumenta tanti, vt negari inde illud iure queat, simul euictum dedimus. Nonnulli tamen eorum, qui in dubio totam rem relinquere maluerunt, videntes scilicet, quod affirmantium argumenta nimis euidenter communem de Luca medico sen-

ten-

tentiam confirment, ita diiudicandam controuersiam esse putarunt, vt, durantibus ministerii annis medicae artis exercitio abstinuisse euangelista diceretur. Praecipuus horum est laudatus GEORG. HENR. GOETZIVS in citata *de theologis pseudo-medicis disquisitione, §. 17. pag. 471. meletematum Annaebergensium.* Non probabile hic esse putat, virum sanctum, cui dei voluntas exacte fuerit cognita, et varia in scribenda historia sacra atque praedicando euangelio sustinenda, allotria tractasse medicisque ordinariis aegre fecisse. Hinc cum aliis ipsi videtur, medicum dici Lucam, non quod tunc temporis artem hanc adhuc exercuerit, sed quod olim eius studio addictus fuerit. In partes HIERONYMVM vocat *ad Col. IV. 14. tom. IX. operum, pag. 304.* sic commentantem: *euangelista ex medico erat, sicut Matthaeus iam apostolus adhuc dicitur publicanus;* et MATTH. POLVM in *synopsi criticorum, vol. V. pag. 898.* ex interpretum mente scribentem: *sic eum vocat ab arte, quam olim exercuit, qua etiam insignem operam fidelibus praestitit.* Cum GOETZIO consentiunt SAM. BASNAGE, de quo supra diximus, in *annalibus politico-ecclesiasticis, tom. I. pag. 713. Medicum,* verba eius sunt, *prius egerit, si lubet, quam euangelio ministrando consecraretur. Vbi vero caelesti legati Iesu Christi dignitate indutus est, non a communi quidem, sed a sacra potius disciplina, titulum adipisci debuit;* et IO. MEELFVHRERVS in *vindiciis euangelicis, decad. VI. disp. II. §. 95. pag. 47. Lucas sane appellatur medicus. Quod autem durante suo ministerio artem medicam exercuerit, nullibi expresse legitur: aut si exercuit, eandem rationem habuit cum Paulo, illis temporibus necessitate ita suadente, ne cursui euangelii impedimentum obiiceretur, quando aeraria et stipendia pro ministris verbi nondum erant constituta.* Affirmatiuam contra sententiam defendit MICH. BOVDEWYN, medicus Batauus, in *ventilabro medico-theologico, Antwerp. 1666. 4.* edito, *p. 267.* Nostro quidem, si quid est, iudicio nec affirmari tuto, nec negari poterit haecce quaestio, cum neque exercuisse artem priorem Lucam, iam euangelistam,

tradant

tradant veterum monumenta, nec etiam nuntium eum illi misisse, eadem perhibeant. Dolemus, non licuisse nobis argumenta cognoscere BOVDEWYNI, quibus ille, Lucam arti medicae durantibus ministerii annis operam dedisse, demonstrare voluit, cum liber iste perrarus haud ad manus nobis fuerit. In medio ergo totam rem relinquimus. Id saltem monemus, ex iis, quae adduxit B. GOETZIVS, argumentis nondum, quod exercitio artis illius abstinuerit euangelista, sequi. Vtrumque potuit ab eo fieri, ita quidem, vt praedicatio euangelii eiusque consignatio et historica de apostolorum actis relatio εργον fuerit ipsius atque opus primarium, ars vero medica παρεργον, vti rem conciliant MICH. WALTHERVS in *harmonia biblica ad Col. IV. 14.* et IO. ANDR. QVENSTEDIVS in *disputationibus exegeticis in epistolam ad Colossenses, disp. VIII. §. 30.* Nec inde, allotria tractasse Lucam, concludere cum GOETZIO licebit, cum nec Paulum eiusdem quis vmquam arguerit, qui ipse euangelii praeconem agens artem tamen σκηνοποιιας exercebat. *Actor. XVIII. 3.* Neque medicis ordinariis aegre fecisse euangelistam, vti loqui amat GOETZIVS, dicendum erit, quando arte sua aliis opitulatus fuit; cum probandum illi antea fuisset, exstitisse iam tunc temporis inter christianos certos medicorum ordines, qui, vt hodie more receptum est, isti arti solos se ac totos dicauerint. Nec insuetum olim fuit, ut theologi simul medicinae operam darent. Docent id quamplurimis exemplis THOM. BARTHOLINVS in *commentario medico et philologico de paralyticis noui testamenti, Lipsiae* tertium recuso *1685. 8. pag. 57.* ANDR. TIRAQVELLVS *libro de nobilitate, cap. XXXI. pag. 262.* et summe reu. VRB. GODOFR. SIBERVS noster *in vita sancti Spyridionis, episcopi Trimithuntini, Lipsiae hic 1718. 4.* edita, *cap. II. §. 13. pag. 38.* qui, nonnumquam adeo arte salutari aditum sibi apud reges et purpuratos sternere solitos fuisse sacerdotes, obseruat, cum per simplicitatem illi aliquid diuinitatis subesse rati, tanto citius paulo post ea receperint, quae animum integritati

reddere

reddere valent. Patres, qui ſtudio medico olim prae ceteris diſciplinis fauerunt, recenſet ELIAS VEIELIVS in *diſſertatione epiſtolica de ſumma dignitate et praeſtantia ſtudii medici iuxta mentem ductumque SS. graecorum et latinorum patrum, ad* IO. CASP. BEVTELIVM *Vlmae 1692.* data, *p. 20.* Inprimis vero obſeruandum hic eſt, prima ecclesiae chriſtianae aetate pro temporum iſtorum ratione clericos quoque alias artes addiſcere ſolitos fuiſſe, quo, cum aeraria et ſtipendia verbi diuini miniſtris conſtituta nondum eſſent, compararent ſibi, quo vitam ſuſtinerent, nec oneri eccleſiis eſſent. conf. *Actor. XX. 34. 1. Cor. IX. 12. 2. Theſſ. III. 8.* Imo idem iniunctum illis fuiſſe, ex variis canonibus manifeſtum eſt, de quibus vid. IO. MABILLONIVS *de ſtudiis monaſticis, lib. I. cap. XIV.* Ita Lucam ſui ſuſtentandi cauſa poſtea etiam artem medicam exercuiſſe, affirmari poterit, nec tamen inde aliquid characteri ipſius euangeliſtae detrahetur. vide ſis FRIDER. BALDVINVM *comment. ad Col. IV. 14.* IO. GERHARDVM *loco de miniſtro eccleſiae, §. 292.* IO. ADAM. OSIANDRVM in *theologia caſuali, part. V. cap. II. p. 554.* et THOM. BARTHOLINVM *l. c.* Aliam rationem ex B. HVNNIO reddit SEB. SCHMIDIVS *comment. ad Col. IV. 14.* quare adhucdum medicum fuiſſe Lucam, Romaeque medicinam exercuiſſe, credibile ſit, vt gratior nimirum Romanis eſſet, et conciliandi Paulo gratiam occaſionem haberet. GOETZIVS quidem cur tam acriter id oppugnauerit, facile eſt videre. Animus ipſi fuit in laudata diſquiſitione, quod theologis lucri cauſa artem exercere medicam non liceat, demonſtrare. Solidis quoque illud atque firmis argumentis confirmauit. Cum vero ad rationes, quae in contrarium afferri ſolent, examinandas atque diluendas perueniſſet, ex MARTINI SCHOOCKII *variis animaduerſionibus* depromſit illas atque refutauit. Oppoſuerat hic inter alia REINESIO exempla eorum, qui ſacris deſtinati negotiis medicinam profeſſi fuerint, et Lucam quoque his euangeliſtam iunxerat. Hinc, quo deeſſet

huic SCHOOCKII argumento robur, omnem mouit lapidem B. GOETZIVS, vt veterem de Luca medico sententiam, vnanimi consensu primis temporibus approbatam, in dubium vocaret, aut saltem, Lucam durantibus ministerii annis abstinuisse artis huius exercitio, demonstraret. Sed non opus habuisset vir doctissimus tanto id conatu agere. Minime enim, si vel maxime medicum egit Lucas, euangelistae munere fungens, exinde, idem hodienum licere ecclesiae ministris, sequitur, cum alia ratione honeste possint illi sustentari, nec artibus vti aliis adscititiis necesse habeant; sicuti communi hoc studio improbarunt nostrates theologi: vid. FRID. BALDVINVS *commenmentario ad Col. IV.14.* et MICH. WALTHERVS in *harmonia biblica ad eundem locum*, et *in centuria miscellaneorum theologicorum, pag. 277.*

§. XVI.

Quae vero praecipuorum in historia sacra capitum fuere fata, vt circa illa miracula vbiuis deprehenderit fabellasque finxerit nimia hominum, superstitioni litantium, erga sacra reuerentia: eadem quoque Lucae medici experiri debuit historia, hinc inde effectus supernaturales reliquiis eius affingentibus credulis istorum temporum ingeniis.

De reliquiis euangelistae Lucae, summa veneratione a religiosa antiquitate exceptis, iam non dicemus, alia fortasse occasione id vna cum ceteris vitae ipsius circumstantiis vlterius explicaturi. Saltem ea, quae a diuo Luca, tanquam medico, profecta venerata fuit superiorum temporum superstitio, paucis commemorabimus. Ἀλωτιον aliquod

quod finxerunt illi, quod auctorem agnoſcat euangeliſtam. Mirandam tribuerunt huic efficaciam omnes curandi morbos, inprimis oculorum reſtituendi aciem, viſumque ad ſenectutem vsque conſeruandi. Monachos inde Aegyptios vti illo ad ſatietatem vsque nugati ſunt, quo lectionibus vacare ſemper queant. Praeſertim autem calligraphis inſeruire illud, diligenter ideo vtentibus iſto, tradiderunt. Mentionem huius αλατιου fecerunt BERNHARDVS DE MONTFAVCON in *palaeographia graeca, p. 37.* et CAROLVS DV FRESNE in *appendice ad gloſſarium mediae et infimae graecitatis, p. 90.* qui in codice regio Pariſino 3497. fol. 156. deſcribi aiunt αλατιον του αγιου αποστολου και ευαγγελιστου Λουκα, δωδεκαθεον ονομαζομενον, ωφελουν εις παντα τα παθη, εξαιρετως την αμβλυωπιαν, ω και οι καλλιγραφοι χρωνται, i. e. *alatium ſ. medicamentum ex ſale confectum S. apoſtoli et euangeliſtae Lucae, dodecatheon dictum; omnibus morbis curandis vtile, praeſertim oculorum reſtituendae aciei, quo etiam calligraphi vtuntur.* Notat ibidem MONTFAVCONIVS, vocem δωδεκαθεον, *duodecim deorum*, qua medicamentum illud antiquitus inſignitum fuerit, ex gentilium ſuperſtitione manaſſe, qui duodecim deos, aliorum primipilares, enumerabant, his duobus verſibus enunciatos:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Magnifico autem του δωδεκαθεου nomine remedii vis atque praeſtantia declaratur. Meminit etiam PETRVS LAMBECIVS *commentar. de bibliotheca Vindobonenſi, tom. VI. pag. 107.* codicis manuſcripti, in quo inter alia anonymi cuiusdam auctoris opus tripartitum graeco-barbarum contineatur, cuius inprimis notabile ſit *cap. XCVI. de compoſitione* του αλατιου Λουκα του αγιου ευαγγελιστου, h. e. embammatis ſalſi ſiue ſalſi intinctus (qualis ab Italis ſimpliciter vocatur *ſalſa*, et a Gallis *ſauſſe*) S. Lucæ euangeliſtae, profeſſione medici; cuius quidem embammatis vtilitatem et efficaciam magnam ac multiplicem ibi praedicari ait ad conſeruandam ſanita-

tem et prolongandam vitam, si quis pie viuat et cibos in illud quotidie intingat. Effectibus his miraculosis, quos a credula antiquitate tributos esse sali huic Lucae euangelistae, narrant laudati viri docti, alios adhuc addit NIC. MYREPSVS, Alexandrinus, in *libro de compositione medicamentorum, sect. II.* quae *de salibus* agit, *c. XVI.* vbi in describendo illo apprime diligens est. Praeter vim enim visum ad senectutem vsque conseruandi tribuit ipsi quoque virtutem hanc, quod non permittat tussim fieri et spirandi difficultatem, nec pituitam in thorace fieri sinat, neque lippitudinem, nec dentium dolorem, vellicationem item sedet, et pedum dolorem fieri prohibeat. Hi sunt eximii isti effectus, quibus gaudere sal hocce siue αλατιον, a Luca euangelista compositum, tradiderunt veteres. Quis vero non videt, suauia haec esse somnia illorum temporum, quibus credulitate, cum superstitione plerumque iuncta, ducti homines quibusuis statim fidem habuerunt narratiunculis, easque in literas retulerunt sedulo, propagandas ita ad posteros et aliorum subinde mendaciorum accessione mirum in modum augendas. Quorum quidem commentorum vti nulla expers est pars historiae ecclesiasticae, ita in vitis sanctorum largissima cumprimis seges efflorescit. Hinc miracula ista, aut potius miraculorum monstra, vt ipsemet MELCHIOR CANVS vocat in opere *de locis theologicis, lib. VI. cap. XI. p. 231.* vt labor fere herculeus fuerit illorum, qui in emendanda historia ecclesiastica fabulisque ac inanibus figmentis inde proscribendis laudabilem operam posuerunt, et ab iis Augiae hocce stabulum sumserunt sibi repurgandum. Quare mirum non est, tale quid diuo etiam Lucae accidisse, quem cum medicum fuisse, constaret inter veteres, commodam nanciscebantur occasionem fabularum istorum temporum promicondi noua comminiscendi miracula, ab eiusdem medicina arcessenda.

Nec satis his fabularum fuit, quod medicamenta fingerent a diuo Luca medico profecta; necesse quoque erat, miracula excogitari, quae post mortem sancti huius

viri omnes docerent religiosae antiquitatis cultores, quod medicus fuerit diuus hicce euangelista. Eiusmodi furfuris sunt, quae de vnguento medicinali, in loco, vbi sepultus fuerit S. Lucas, reperto narrantur. Tradunt nimirum, diuum Lucam euangelistam sub imperio Neronis oleae frugiferae suffixum fuisse, cum ad parandam crucem nullum iis in locis lignum aridum fuerit repertum; corpus eius sublatum deinde a quodam et inter multa alia sepulchra reconditum, atque effectum ita esse, vt in obscuro eius sepulturae locus esset; cum vero postea discipuli eum requisiuerint ac propter sepulchrorum multitudinem deprehendere non potuerint, precibus a deo impetrasse illos, vt ea nocte collyria medica super eius tumulum depluerint, tanquam nota artis, quam exercuerit viuus euangelista, atque hoc quidem modo eius innotuisse sepulchrum. Ita rem narrant MICH. GLYCAS, Siculus, in *annalibus a mundi exordio vsque ad obitum Alexii Commeni, imperatoris, part. III. pag. 237.* et GEORG. CEDRENVS in *compendio historiarum, p. 212.* Quemadmodum vero non magna est horum scriptorum inter historicos auctoritas, quippe quos fabulis subinde et commentis indulsisse constat, ita haec quoque eorum, quam recensuimus, narratio non maiorem fidem meretur, quam quae traditioni de αλειπτιω Lucae tribuitur. Vtrumque enim cum nimium redoleat illa, quibus sola fingendi relicta erat gloria, tempora, merito reiicitur.

§. XVII.

Idem de commercio, quod cum medicorum illo principe, CLAVDIO GALENO, Pergameno, intercessisse diuo Lucae euangelistae aiunt, iudicandum est: nec enim meliori fundamento traditio ista nititur.

Insignem fuisse veterum in fingendis de medicina Lucae miraculis ac praeternaturalibus ipsi tribuendis effectibus diligentiam, ante indicauimus. Alia iam est eiusdem generis commemoranda nobis traditio. Ex CASTELLO refert IO. REISKIVS in *exercitationibus historicis de imaginibus Iesu Christi, exerc. V. cap. II.* §. 4. fuisse, qui GALENI Pergameni discipulum; alios, qui eiusdem necessarium habuerint Lucam euangelistam, huncque illo comite iter Hierosolymas fecisse, vt Christum medicum sine remediis vsurpatis celeberrimum cognosceret, socioque in via defuncto discipulis septuaginta nomen suum adscripsisse, voluerint. Commercium quoque literarium intercessisse euangelistae cum GALENO, nonnulli tradiderunt, vti in bibliotheca RENATI MOREAV fuit *epistola Lucae ad Claudium Galenum*, quemadmodum ex LABBEI *bibliotheca noua manuscriptorum, p. 217.* refert B. IO. ALB. FABRICIVS in *bibliotheca graeca, lib. IV. cap. V. pag. 133. not. k*) Statim vero, non minus confictam fuisse hanc epistolam, addit laudandus numquam satis FABRICIVS, quam imagines, quas a Luca pictas nonnulli commenti sunt. Nec maioris ponderis erit, quod de coniunctione vel affinitate Lucae cum GALENO, teste CASTELLO, alii tradiderunt. Caret enim illud quoque scriptorum fide dignorum testimoniis, quod, si verum fuisset, non sane tacuissent isti, qui historiam diui Lucae diligenter satis concinnarunt.

§. XVIII.

Habent ergo, de quo glorientur, in diuo Luca euangelista artis medicae cultores. Quodsi vero patronum ideo adoptare eum vellent, aeque foret id superstitiosum, ac reliqua, quorum nonnulla commemorauimus, reprehendendae eiusmodi reuerentiae genera.

Solemne

Solemne fere omnium esse solet artium cultoribus, vt magni faciant multumque arti suae accedere honoris existiment, si viros vel illustri loco natos, vel alia ratione prae ceteris magnos illius amore flagrantes, eique operam nauantes ostentare queant. Sic eruditi insignem artium liberalium duxerunt esse gloriam, quando principes illis delectatos nec obiter in iisdem versatos producere in medium potuerunt. Natae hinc singulae virorum doctorum lucubrationes, quibus vel *principes graece et hebraice doctos*, vti GEO. HENR. GOETZIVS; vel *concionatores et commentatores biblicos*, vt idem GOETZIVS; vel *oratores*, vt IVST. CHRISTOPH. BOEHMERVS et HERM. BECKERVS; vel *historicos*, vt IO. CASP. LOESCHERVS; vel *musicos*, ut IO. HENR. A SEELEN; vel *scriptis claros*, vt summe venerandus VAL. ERN. LOESCHERVS et CHRISTOPH. SIGISM. GAMMERSFELDERVS praedicarunt. Quidni ergo medici quoque honori sibi ducerent, euangelistam Lucam ex ipsorum ordine fuisse, eidemque arti nomen suum dedisse? Interim nimia tamen iudicanda eorum erga diuum Lucam reuerentia, quando patronum sibi adoptarunt, sicuti refert THOM. BARTHOLINVS in *commentario de paralyticis noui testamenti*, *p. m.* 57. Superstitionem enim illud cum redoleat, non possumus non atro hunc ab ipsis tributum diuo euangelistae honorem notare lapillo.

CORRIGENDA.

Pag. 2. §. I. lege: *praebeat*. Pag. 5. lin. 6. a fine lege: *laudatam*. Pag. 9. lin. 16. lege: *forent*. Pag. 13. lin. 8. a fine lege: *ad*. Pag. 19. lin. 23. lege: *significare*. Pag. 25. lin. 20. lege: *nos iubeant*. ibid. lin. 21. lege: *dicti*. Pag. 30. §. XV. lege: *hancce*.

